

NATURRESERVAT I STOCKHOLMS LÄN

Nåttarö

Välkommen till Nåttarö naturreservat

Nåttarö lockar med fantastiska stränder och en omväxlande natur med spännande växt- och djurliv, präglad av vidsträckta sandmiljöer både på land och under havsytan. Waxholmsbåtarna trafikerar ön och väl på plats väntar rofyllda promenader längs bilfria grusvägar och stigar. Övernattning kan ske i tält eller stugor. Östermarsfladen i norr är mycket populär bland båtfolk.

Blomstrande stränder

Nåttarö är ett älskat badparadis med härliga stränder som för tankarna till varmare breddgrader. Någon har liknat Nåttarö vid en jättelik sandlåda – sandfältet som täcker stora delar av Nåttarö tillhör de största i Stockholms skärgård. Storsand i öster är en av skärgårdens längsta sandstränder med stora sanddynor.

Stränderna erbjuder fina bad och ett särpräglad växt- och djurliv. Dynerna pryds av de gröngrå gräsen strandråg och sandrör. Med sina snabbväxande rötter fångar de in

och binder den rörliga sanden. De storgrova och färggranna växterna strandvial och renfana trivs i den torra och sandiga miljön. Till sandstrandens flora hör också marviol och trift, ovanliga växter i dessa trakter.

Sand, jättegrytor och klapper

Nåttarös sandmiljöer är en östlig del av den så kallade Mellansvenska israndzonen som bildades under den senaste inlandsisens avsmältning. Under en tillfälligt kallare period med början för drygt 11 000 år sedan

Östermarsfladen på norra Nåttarö - en av södra skärgårdens mest välbesökta naturhamnar.

Klapperstensfältet kantas av gamla, förvridna tallar.

avstannade isavsmältningen. Iskanten stod mer eller mindre stilla i den här trakten i flera hundra år varvid stora mängder isälvs-material som forsade ut från isen avlagrades framför iskanten. Resultatet är stora sandavlagringar och moräner som följer en öst-västlig linje över Mellansverige.

Norr om Skarsand på nordöstra Nättarö finns tydliga jättegrytor i berget. Jättegrytorna formades då isavsmältningen tog fart på nytt för omkring 10 500 år sedan och stora mängder smältvatten bildades. Där enorma vattenvirvlar uppstod ”borrade” smältvattnet under stort tryck ut runda hål i berget. I en del grytor finns fortfarande så kallade löparstenar som till viss del bidragit till att gröpa ur berget.

När isen dragit sig tillbaka höjde sig land och för cirka 5 500 år sedan reste sig Nättarös högsta punkter ur havet. Klapperstensfältet norr om Storsand bildades vid landhöjningen då vågor sköljde bort grus och sand men lämnade kvar större stenar.

Livet i gammelskogen

Nästan hela ön är täckt av skog. Tallen, som är torktålig, trivs på både sandfält och hållmarker och är det vanligaste trädet.

Ön domineras av yngre tallskog, men på många håll förekommer också gamla tall- och blandskogar, små mossar och kärr.

Strandvial, Lathyrus japonicus.

På södra delen av Nättarö finns en mosaik av gammal värdefull skog och opåverkade våtmarker, till exempel Blåbärsmossen och Vänsvikskärret. I våtmarkerna växer typiska arter som skvattram, hjortron och tuvull men också ovanliga växter som spindelblomster, ögonpyrola och repestarr. Mindre flugsnappare trivs i de lövrika sumpskogarna. På en av våtmarkerna häckar den störningskänsliga fiskgjusen.

Innanför Dämbviken ligger ett större område med lövrik, äldre granskog. Skogen är hem åt spillkråka och den inte så vanliga släktningen mindre hackspett.

Artrika ängar

Till reservatet hör också Ängsholmen norr om Nättarö. Mitt på Ängsholmen växer gamla spärrgreniga ekar tillsammans med ljusålskande växter som Adam och Eva, kungsmynta och fältmalört – spår från den tid då här bedrevs slätter. På skuggigare platser växer spenört, tandrot och lundelm. Om våren kan man njuta av skönsångare som rosenfink och grönsångare. Med lite tur får man också höra härmsångare.

På ängsmarken innanför Nättarö hamn växer solvända, vildlin, ängshavre, bockrot och gulmåra. Innanför viken mellan Horsudden och Mörkvik kan man njuta av darrgräs, backnejlika och jungfrulin.

Djur och växter i havet

Havsbottnarna kring Nattarö rymmer en mångfald olika livsmiljöer. Västsidan består av ovanligt stora grunda områden med sand- och grusbottnar. Vissa är helt kala och andra beväxade av böljande ålgräs. Båda bottenarterna är viktiga inslag i det lekområde för piggvar som finns här. Norr om ångbåtsbryggan finns en snorkelled där man med hjälp av informationsskyltar på botten kan studera livet under vattenytan närmare. Skyltarna ligger på 1–2,5 meters djup och är markerade med bojar. Ta med cyklop och snorkel och prova på! Runt Nattarö finns även andra artrika miljöer där kräftdjur, snäckor och flera fiskarter finner sin föda. På östsidan finns kraftiga blåstång-bälten som breder ut sig ner till stora djup. Även dessa är viktiga livsmiljöer för en mängd marina arter, inte minst för öring.

Fågelrika kobbar och skär

Nattaröfladen med sina många små kobbar och skär har ett rikt fågelliv. Förutom de vanligare änderna, gässen och måsfågeln finns både gravand, snatterand, bergand och svärta. För att skydda fågellivet då det är som känsligast råder här tillträdesförbud mellan 1 februari och 15 augusti.

På ögruppen Grän, ca 4 kilometer öster om Nattarö, häckar tordmule liksom en hu-

vuddel av länets sillgrisslor. I området råder tillträdesförbud mellan 1 april och 31 juli.

Historiska Nattarö

Från vägen mot Storsand leder en skyltad stig mot Drottninggrottan. Den tre meter djupa grottan har fått namn efter drottning Maria Eleonora (1599-1655), hustru till Gustav II Adolf. Efter kungens död flyttade drottningen till Gripsholms slott där hon vantrivdes och kände sig som en fånge. Hon planerade därför att fly till Tyskland där hon var född. Det påstås att hon under flykten gömde sig i grottan på Nattarö i väntan på ett danskt skepp, som skulle ta henne vidare till Tyskland. Legenden berättar att hon hade den avlidne kungens hjärta med sig i en guldask, som hon grävde ner utanför grottan. Asken har dock aldrig återfunnits.

År 1719 härjade ryssarna i skärgården och brände ner det mesta som kom i deras väg. Ett litet torp vid Östermar sägs härstamma från 1600-talet och skulle i så fall vara den enda kvarvarande byggnaden på ön efter ryssarnas framfart. Totalt 28 så kallade ryssugnar, som användes till matlagning och brödbak, finns också kvar på ön från den här tiden. Flera ugnar ligger på Bötsudden.

På Bötsudden ligger också Nattarös högsta punkt med ett röse. Här tändes

Blåstång – en värdefull art i Östersjöns ekosystem. I vattnet simmar öronmanet. Foto: Länsstyrelsen/Susanne Quarfordt.

Drottninggrottan har bildats i pegmatit, en lättvittrad bergart som består av fältspat, kvarts och glimmer.

förr i tiden vårdkasar för att varna skärgårdsbefolkningen för annalkande faror. Vårdkasarna anlades på högt belägna och väl synliga platser.

Lång historia av odling

Från 1600-talet och framåt fanns en relativt stor lantgård på ön med hästar, kor, kvigor, tjur, grisar, får och getter. Större delen av åkermarken låg i anslutning till gården men mindre åkerlyckor fanns vid Östermar och Skarsand. På åkrarna lades gödsel från kreaturen, som i sin tur behövde hö som foder till vintern. För detta krävdes stora arealer ängsmark. En del av ängsmarken låg närmast gården men de största ängarna låg på de södra delarna av ön vid Öruddsviken och Dämbviken. Delar av Ängsholmen brukades också som slåttermark. Jordbruket på ön fortgick ända fram till 1940-talet.

På 1950-talet planterades en dovhjortsstam från Gripsholm in på ön. Tack vare hjortbetet och de magra, sandiga markerna har igenväxningen av de öppna markerna, trots frånvaro av aktivt jordbruk, gått relativt långsamt. Därför hittar man än idag en artrik ängsflora på Nåttarö. Norr om Östermar står även gamla, hamlade björkar kvar. Dessa bidrog förr i tiden med lövfoder till djuren.

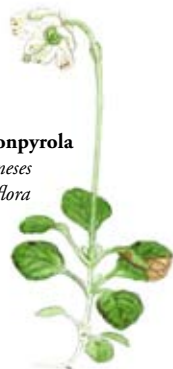
Rekreation och naturvård

1949 köptes de första delarna av Nåttarö av Stockholms stad för att kunna erbjuda stockholmarna ett rekreationsområde för fritid och semester. 1998 övergick ön till Skärgårdsstiftelsen. Det 6568 hektar stora reservatet bildades 2008 av Länsstyrelsen. Syftet med reservatet är att bevara ett skärgårdsområde som är viktigt för friluftslivet och som samtidigt har höga naturvärden på land och i vatten. Områdets historiska odlingslandskap, värdefulla skogs- och vattenområden med dess växt- och djurliv ska särskilt skyddas och vårdas.

Strandtrift
Armeria
maritima

Ögonpyrola
Moneses
uniflora

SERVICE

LIVSMEDEL, CAFE, KIOSK

Nåttarö Handelsbod. Sommaröppen, välsorterad butik med dagligvaror, livsmedel, färskt bröd, café mm i närheten av ångbåtsbryggan. Tfn 08-520 400 15.

Kiosk finns sommartid vid Östermar.

RESTAURANG

Nåttarö Krog. Sommaröppen restaurang nära ångbåtsbryggan. Stor uteservering, skärgårdsdelikatesser och fullständiga rättigheter. Stängt måndagar. Tfn 08-520 400 96.

STUGOR

Nåttarö stugby med ett 50-tal stugor för självhushåll med 2, 4 el. 6 bäddar. Dygns- eller veckouthyrning. Vatten från brunn. Dusch och mulltoalett i separat servicebyggnad. Information och bokning via Din Skärgård, tfn 08-744 50 01 el. www.nattarö.nu.

CAMPING

Dygns- och säsongscamping med tillgång till mulltoalett och dusch. Information och bokning via Din Skärgård, tfn 08-744 50 01 el. www.nattarö.nu.

VANDRARHEM

Östermar gård, STF-anslutet vandrarhem 1 juni - 31 augusti. Bokning: tfn 08-520 400 13 el. www.svenskaturistforeningen.se.

Nåttarö krog.

KONFERENS OCH FEST

Östermar gård. 32 bäddar med kök för självhushåll, dusch och WC. Information och bokning Din Skärgård, tfn 08-744 50 01.

ROddbÅTAR OCH KAJAKER

Din Skärgård, exp. Nåttarö, tfn 08-520 400 30.

BAD

Storsand och Skarsand är de största och mest välbesökta sandstränderna. Fina badklippor finns bland annat på östra sidan av Slottsudden.

SNORKELLED

I viken norr om ångbåtsbryggan finns en undervattensled med skyltar som informerar om livet i Östersjön.

Stugbyn ligger inbäddad i grönskan.

VANDRINGS- LEDER

Nåttarö är strövvänlig med fina grusvägar och stigar. Skyltar visar vägen till de mest besökta platserna men markerade leder saknas.

Mindre
flugsnappare
*Ficedula
parva*

NATURHAMNAR

Östermarsfladen med gästbryggor och sopmajor är en av södra skärgårdens mest välbesökta naturhamnar.

TILLGÄNGLIGHET

Rullstolsanpassad TC finns nära ångbåtsbryggan. Nåttarö krog är tillgänglig via ramp.

KOMMUNIKATIONER

Pendeltåg från Stockholm C till Nynäshamn, ca 1 tim. SL trafikupplysning, tfn 08-600 10 00.

Båt Reguljär båt från Nynäshamn, turupplysning Waxholmsbolaget, tfn 08-679 58 30. Nåttarö ingår i Waxholmsbåtarnas "Båtluffarled", se översiktskartan.

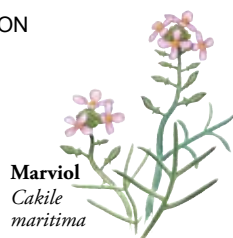
RESERVATSFÖRVALTARE OCH MARKÄGARE

Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län
Box 7669, 103 94 Stockholm
Tel 08-440 56 00
kansliet@skargardsstiftelsen.se
www.skargardsstiftelsen.se
Tillsynsmän: Bengt Gustavsson tfn 0730-25 14 56,
Ove Nilsson tfn 070-822 98 23.

YTTERLIGARE INFORMATION

Expeditionen Nåttarö,
tfn 08-520 400 30,
fax 08-520 400 17.

Din Skärgård, Rörvägen 62,
136 50 Jordbro
Tfn: 08-744 50 01,
fax: 08-60 534 72.
www.nattaro.nu

Marviol
*Cakile
maritima*

I reservatet finns gott om fina naturhamnar. Foto: Skärgårdsstiftelsen/Johan Ahlbom.

Expeditionen på Nåttarö.

§ INOM RESERVATET ÄR DET INTE TILLÅTET ATT

- uppehålla sig i fågelskyddsområdena under den tid då tillträdesförbud gäller, se karta
- ta stenar, gräva, hacka, borra, spränga, rista, måla eller på annat sätt skada berg, jord eller sten
- bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar eller gräva upp växter
- medföra hund som inte är kopplad (med vissa undantag)
- elda annat än på anvisad plats
- tälta mer än två dygn i följd annat än på anvisad plats
- under längre tid än två dygn i följd förankra båt vid annan plats än brygga eller båthamn
- sätta upp affisch, skylt eller liknande eller göra inskrift
- starta och landa med luftfarkost, annat än på anvisad plats
- på ett störande sätt använda musikinstrument, musikanläggning eller motsvarande

Welcome to Nättarö in the southern part of Stockholm's archipelago – the reserve's attractions include a varied natural environment with an exciting plant- and animal life, characterised by extensive sand habitats both on land and under the sea. The island of Nättarö is famous for its long sandy beaches, but there are also historical sites, pot-holes, viewing points, old woodlands and valuable aquatic environments here. During the summer there are regular boat services to the island from Nynäshamn (Waxholmsbolaget). When you get there peaceful walks along car-free gravelled roads and tracks await you. You can camp or rent a cottage, and a restaurant and grocer's shop make your stay on the island easier. Östermarsfladen to the north is popular among the boating fraternity.

Special regulations apply in the reserve and they are displayed on signs in the reserve.

Willkommen in Nättarö im Südteil des Stockholmer Schären – dem Naturreservat, das vielfältige Natur mit interessanter Flora und Fauna zu bieten hat, geprägt durch weitgestreckte Sandgebiete auf Land und unter Wasser. Nättarö ist bekannt für seine langen Sandstrände, Denkmalsgeschützte, Gegenstände, riesige Höhlen, Aussichtspunkte, alten Waldbestand und wertvolle Gewässer. Fährschiffe zur Insel verkehren sommers von Nynäshamn (Waxholmsbolaget). Auf der Insel angekommen, erwarten den Besucher erholsame Spaziergänge auf autofreien Kieswegen und Pfaden. Die Übernachtung kann im Zelt oder Hütte erfolgen, und ein Restaurant und ein Lebensmittelladen vereinfachen dem Aufenthalt auf der Insel. Der Östermarsfladen im Norden ist beliebt bei Bootsfahrern.

Im Reservat gelten besondere Bestimmungen, die auf den Tafeln im Reservat aushängen.

Foldern är producerad av Naturcentrum AB på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län 2010. Upplaga: 14 000 ex.

Foto: Anna Elf, Naturcentrum AB där inget annat anges.

Illustrationer: M. Holmer (marviol) & N. Forshed (övriga).

Framsidesbild: Storsand med renfana *Tanacetum vulgare* i förgrunden.

Området ingår delvis i
EU:s ekologiska nätverk
av skyddade områden,
Natura 2000.

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Storsand

Ångbåtsbryggan

Blåbärs mossen

Nåttarö nature reserve / Naturschutzgebiet Nåttarö

- Underlagskartor Lantmäteriet. © Lantmäteriet, 2007.
Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188- AB.

